

Study of the Effect of Tourism Development on Income Distribution in Iranian provinces

Sayed Amin Mansouri*

Associate Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Seyed Morteza Afghah

Associate Professor, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran.

Shamim Shojaei

M.Sc. of Economics, Department of Economics, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Abstract

One way to improve income distribution is to develop tourism. The development of the tourism industry is important for developing countries facing problems such as low per capita income and poor income distribution. So, the main objective of this study is to examine the effect of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran. In order to examine the effect of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran for

* Corresponding Author: Sa.mansouri@scu.ac.ir

How to Cite: Mansouri, S. A. , afghah, S. M. and Shojaei, S. (2025). Study of the effect of Tourism Development on Income Distribution in Iranian provinces. *Tourism Management Studies*, 20 (69), 305 - 342 . doi: [10.22054/tms.2024.82224.2984](https://doi.org/10.22054/tms.2024.82224.2984)

the period 2011-2021, a panel method was used. The result of the tourism index showed that tourism increases the Gini coefficient and inequality in the provinces. The effect of exports, unemployment rate, foreign capital, inflation rate, and per capita income on the Gini coefficient have also been positively met. The per capita distance ratio in the provinces of Iran has hurt income distribution, which shows that the farther it is from the capital, the lower the Gini coefficient and the fairer the income distribution.

Keywords: Tourism Development, Economic Growth, Income Inequality

Introduction

Iran is considered as an important tourism hub in the world. Thanks to its ancient culture, civilization, nature, and climate, this country can be a major tourist attraction internationally. So, using tourism capabilities, significant investment, and attention to this sector can be crucial for this country's economic growth and development (Sharifi-Renani et al., 2009). Tourism can be introduced as an instrument for income redistribution, particularly if it is regarded as the most important government revenue service. Admittedly, allocating tourism revenues to improve the welfare of low-income people is a vital task for the government (Incera & Fernández, 2015). Tourism development, directly and indirectly, impacts on economic benefits; however, most studies have considered its direct impacts, like economic growth. Here, a question appears: 'How does income earned from entering tourists and creating employment due to tourism impact income distribution?'

Methodology

Timespan was selected from 2011 to 2021 based on available annual data, and the cross-section range of this research is 31 provinces of Iran. This research uses panel data. Provinces and timespan were

selected based on the availability and quality of data. It was chosen as the base year in this research and the real data; otherwise, this year was conceived. There are different indexes, such as Gini and Atkinson, for investigating income inequality. The Gini index is the most usable one in economic studies, and it has been used to measure income inequality in this study. The income per capita (YP) based on 1395 has been obtained by dividing GDP by population, and the variable of income growth per capita (GYP) has been obtained through the change in GDP compared to the year before. Attracted foreign investment (FDI) is a percentage of GDP. Export value (EXP) expresses the value of exports from each province. (DS) is the geographical variable of the research and shows the distance between the province and Tehran. It was obtained by dividing the distance by the population of each province. The rate (UNE) and inflation rate (P) are other variables impacting income distribution that are considered in this research. For the tourism index (TR), total trips for each province were used, and finally, a dummy variable (DUMI) was used for the removing period (JCPOA period). Statistics related to TR and GI were extracted from the Iran statistics center¹, those related to UNE, EXP, FDI, GYP, and YP were extracted from the Ministry of Economy², and statistics related to inflation were extracted from the central bank³. The following model has been used to investigate the impact of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran. The following model has been used.

$$GI_{it} = f(TR_{it}, FDI_{it}, EXP_{it}, UNE_{it}, YP_{it}, GYP_{it}, DS_{it}, P_{it}, DUM1_{it})$$

In this model:

t: time

i: province

Gini index GI

1 www.amar.org.ir

2 www.databank.mefa.ir

3 www.cbi.ir

Tourism Index TR

Unemployment rate UNE

Inflation rate P

Export value EXP

Attracted foreign investment FDI

The variable of income growth per capita GYP

Income per-capita YP

Distance between the province and Tehran DS

Results

According to the significance obtained for the variables, it is clear that most of the variables are significant at the 99 and 95% confidence levels. The width from the origin of the model is positive and significant. The adjusted coefficient of determination of the model was 0.81 units, which shows the a good fit. Watson's camera statistic is also at an acceptable level of 1.8. a interpretation of the results also shows that tourism development positively and significantly affected the Gini coefficient. This positive and significant impact of tourism development on the Gini coefficient means that with the improvement of tourism development in the provinces of Iran, the Gini coefficient has increased, indicating the inequality of income distribution. The effect of export on the Gini coefficient is also positive, but it is not significant. The inverse of the unemployment rate has hurt the Gini coefficient, which indicates a positive relationship with the Gini coefficient, and it is clear that the higher the unemployment rate, the higher the Gini coefficient. The relationship between the province's attracted foreign capital and the Gini coefficient also shows a positive relationship with the Gini coefficient, which indicates that the effect of this variable on income distribution has made it unequal. The inverse of the inflation rate also had an adverse effect, which indicates a positive relationship between inflation and the Gini coefficient. In other words, inflation has increased the Gini coefficient. Per capita income has positively affected the Gini coefficient in Iran's provinces,

which shows that the distribution is unequal with the increase in per capita income. The per capita distance ratio in Iran's provinces has hurt income distribution, which shows that the greater the distance from the capital, the lower the Gini coefficient and the more equitable income distribution.

Discussion

The need to pay attention to creating employment and reducing the unemployment rate in order to reduce income inequality

We need to examine the dual relationship between economic growth and income inequality and explain economic growth policies by considering their increasing effect on income inequality.

There is a need to change and clarify tourism development policies by considering the target community of poor people to have a positive effect of tourism on income inequality.

Drafting and revising the export policies of the provinces by reflecting the positive effect of exports in the process of reducing the income gap

Enacting laws to attract new investments, influence different target groups, and reduce income inequality.

In other words, the results obtained from this study showed that society with low to medium income was not considered in the formulation of economic growth and development policies; this indicates that all economic growth and development policies of the country need to be revised and re-examined.

Conclusion

One of the ways to improve income distribution is the development of tourism. The development of the tourism industry is significant for developing countries facing problems such as low per capita income and improper income distribution. Therefore, the primary purpose of this study is to investigate the effect of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran. In order to

investigate the effect of tourism development on income distribution in selected provinces of Iran for the period 2011-2021, the panel data method was used. The result obtained from the tourism index showed that tourism increases the Gini coefficient and inequality in the provinces. The effect of export, unemployment rate, foreign direct investment (FDI), inflation rate, and per capita income on the Gini coefficient is also positive. The per capita distance ratio in Iran's provinces has hurt income distribution, which shows that the greater the distance from the capital, the lower the Gini coefficient and the more equitable income distribution.

Funding

This study is part of Mrs. Shojaei's master's thesis in economics under the supervisor of Dr. Sayed Amin Mansouri and Dr. Sayed Morteza Afghah at the Shahid Chmaran University of Ahvaz, sponsored by the Vice-Chancellor for Research Affairs of the Shahid Chamran University of Ahvaz with Grant number SCU.EE1400.30460.

Authors' Contribution

All authors approved the manuscript's content and agreed on all aspects of the work.

Conflict of interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We hereby express our gratitude to the Vice-Chancellor for Research Affairs of the Shahid Chamran University of Ahvaz, who assisted the author in conducting this research.

بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های ایران

دانشیار گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی دانشگاه شهید
چمران اهواز، اهواز، ایران

* سید امین منصوری

دانشیار گروه اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی دانشگاه شهید
چمران اهواز، اهواز، ایران

 سید مرتضی افقه

کارشناس ارشد اقتصاد، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی دانشگاه شهید
چمران اهواز، اهواز، ایران

 شمیم شجاعی

چکیده

یکی از راهکارهای بهبود توزیع درآمد، توسعه گردشگری است. توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی چون درآمد سرانه پایین و توزیع نامناسب درآمد مواجه‌اند، از اهمیت فراوانی برخوردار است. لذا هدف اصلی این مطالعه، بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های منتخب ایران است. به منظور بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های منتخب ایران برای دوره ۱۴۰۰-۱۳۹۰ از روش تابلویی استفاده گردید. نتیجه به دست آمده از شاخص گردشگری نشان داد که گردشگری باعث افزایش ضریب جینی و نابرابری در استان‌ها می‌گردد. اثر صادرات، نرخ بیکاری، سرمایه خارجی جذب شده استان، نرخ تورم و درآمد سرانه بر ضریب جینی نیز مثبت برآورده شده است. نسبت

- این مطالعه بخشی از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم شمیم شجاعی در رشته اقتصاد به راهنمایی دکتر سید امین منصوری و دکتر سید مرتضی افقه در دانشگاه شهید چمران اهواز است.

* نویسنده مسئول: sa.mansouri@scu.ac.ir

فاصله سرانه در استان‌های ایران اثری منفی بر توزیع درآمد داشته است که نشان می‌دهد هر چقدر از پایتخت فاصله گرفته شده است، ضریب جینی کاهش یافته و توزیع درآمد عادلانه‌تر شده است.

واژه‌های کلیدی: توسعه گردشگری، رشد اقتصادی، نابرابری درآمد، تابلویی، ایران.

مقدمه

توزیع درآمد و راه‌های تعدیل نابرابری در توزیع درآمد یکی از مباحث مهمی است که در هر نظام فکری و اقتصادی مورد توجه افراد و اقتصاددانان کشورهای در حال توسعه قرار دارد. از آنجایی که میزان رفاه اجتماعی خانوارها به میزان درآمد آن‌ها بستگی دارد و توزیع مناسب درآمد می‌تواند باعث افزایش سطح رفاه اجتماعی در کل جامعه و اکثریت خانوارها گردد، لذا توزیع عادلانه درآمد یکی از اهداف مهم برنامه‌های توسعه کشور می‌باشد (Mehrara & Shirmohammadi, 2019). طبق گزارشی از سازمان جهانی گردشگری^۱ در سال ۲۰۰۵ با عنوان «استفاده از گردشگری برای اهداف توسعه هزاره»، گردشگری به عنوان یک عامل اساسی در توسعه اجتماعی و اقتصادی معرفی و شناسایی شد (Hudman & Hawkins, 1989).

نابرابری درآمد یک مشکل مهم برای جنبه‌های مختلف اقتصاد و جامعه محسوب می‌شود. به عنوان مثال، نابرابری درآمد بر رشد اقتصادی تأثیر منفی می‌گذارد و همچنین می‌تواند منجر به درگیری و تنش‌های داخلی شود (Fang et al., 2021). علاوه بر این، نابرابری درآمد، اعتماد اجتماعی را در میان فعالان اقتصادی کاهش می‌دهد و حتی می‌تواند باعث افزایش نرخ جرم و جنایت شود (Dabla-Norris, 2015). بنابراین، درک عوامل تعیین‌کننده نابرابری درآمد در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه ضروری است. بسیاری از تحقیقات، اخیراً به وجود رابطه معنادار بین گردشگری و توزیع درآمد دست یافته‌اند. به عنوان مثال، آلام و پاراماتی (۲۰۱۶) به تأثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در اقتصادهای در حال توسعه پرداختند. این تجزیه و تحلیل از مجموعه داده‌های پانل متعادل از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۱۲ در مورد ۴۹ اقتصاد در حال توسعه در سراسر جهان استفاده کرد. یافته‌های تجربی نشان می‌دهد که گردشگری، نابرابری درآمد را به طور قابل توجهی در

1. World Tourism Organization (UNWTO)

کشورهای در حال توسعه افزایش می‌دهد. علاوه بر این، کشش‌های بلندمدت درآمد مجذور گردشگری وجود فرضیه منحنی کوزنتس را بین درآمد گردشگری و نابرابری درآمد تأیید می‌کند؛ به این معنی که اگر سطح فعلی گردشگری دو برابر شود، نابرابری درآمدی در اقتصادهای در حال توسعه به‌طور قابل توجهی کاهش می‌یابد (Alam & Paramati, 2016).

همچنین، مطالعات انجام‌شده توسط توهامی و سوئینسکو (۲۰۰۰)، سوگیارتو و همکاران (۲۰۰۲)، براو و همکاران (۲۰۰۳)، ریزینگر و اشتاینر (۲۰۰۶) و پیچ (۲۰۱۴) مشخص می‌کند که رشد گردشگری یک عامل مهم در کاهش نابرابری است. این عامل نیروی کار بیشتری نسبت به سایر بخش‌های غیر کشاورزی استفاده می‌کند و به نسبت، زنان و کارگران نیمه‌ماهر بیشتری را در برمی‌گیرد. یافته‌ها حاکی از آن است که شغل‌های ناشی از گردشگری، افراد کم‌درآمد بیشتری را در کشورهای در حال توسعه به‌کار می‌گیرد (Aligholizadeh Firoozjaie et al., 2019). بر این اساس، گردشگری را می‌توان به‌عنوان ابزاری برای توزیع مجدد درآمد معرفی کرد. با توجه به اینکه سیاست‌های مالی دولت که عمدتاً منجر به تغییر در توزیع درآمد در کشور می‌شود، هزینه‌های زیادی به کشور از جمله تورم وارد می‌کند، این بخش می‌تواند به‌عنوان بخش مهمی از منابع درآمدی دولت جایگزین نفت و یا اخذ مالیات گردد. با این پیش‌فرض، تخصیص درآمدهای حاصل از گردشگری در جهت بهبود رفاه حال فقرا برای دولت امری حیاتی است (Incera & Fernández, 2015).

صنعت گردشگری برای جوامعی که وضعیت اقتصادی نامطلوبی دارند، می‌تواند مفید باشد. به‌ویژه برای مسئله توزیع درآمد که یکی از مشکلات مهم در کشورهای در حال توسعه است (Hatami et al., 2017). صنعت گردشگری، در کنار سایر صنایع می‌تواند اثر مثبتی بر رفاه جامعه داشته باشد (Ritchie, 1993). طبق گزارش سازمان جهانی گردشگری و سفر^۱ در سال ۲۰۱۸، صنعت گردشگری ۱۰/۴٪ از تولید ناخالص داخلی جهان و تقریباً ۱ از هر ۱۰ شغل (۹/۹٪) را دربرمی‌گیرد. در سال ۲۰۱۶ بخش گردشگری ۶/۶٪ از صادرات جهان و تقریباً ۳۰٪ از صادرات خدمات جهان را به‌خود اختصاص داد.

1. World Travel & Tourism Organization (WTTC)

بر اساس این گزارش در سال ۲۰۲۳، گردشگری بین‌المللی به ۱/۴ تریلیون دلار رسیده است. همچنین، آخرین داده‌های گردشگری سازمان ملل^۱ از تأثیر گردشگری بر اقتصاد حکایت دارد. بر اساس برآوردهای اولیه، درآمد گردشگری بین‌المللی در سال ۲۰۲۳ به ۱/۴ تریلیون دلار رسید که حدود ۹۳ درصد از ۱/۵ تریلیون دلار درآمد مقصد در سال ۲۰۱۹ بیشتر است.

برآوردهای اولیه در مورد سهم اقتصادی گردشگری از تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۳، نشان می‌دهد که ۳/۳ تریلیون دلار یا ۳ درصد از تولید ناخالص داخلی جهانی متعلق به این بخش است (Buhalis et al., 2023). به دلیل اهمیت زیاد این بخش در اقتصاد، کشورها به عنوان یک ابزار مهم برای رشد و توسعه به گردشگری روی آورده‌اند (Garza-Rodriguez, 2019). نظریه گردشگری منجر به رشد، گردشگری جهانی را عامل مهمی برای رشد اقتصادی می‌داند و دریافته‌های ناشی از گردشگری، منبع مهم درآمد برای اقتصاد ملی است و رشد سریع گردشگری از طریق اثرات تکاثری، افزایش درآمد خانوار، افزایش دریافته‌های دولت، بهبود تراز تجاری و افزایش درآمد مالیاتی و ایجاد اشتغال را به دنبال دارد (Kohansal & Tohidi, 2014).

صنعت گردشگری دارای پتانسیل‌های زیادی از جمله ایجاد اشتغال، تهیه سرمایه برای سرمایه‌گذاری زیربنایی، ایجاد تعادل در دستمزدها، کمک به خلق ارتباط میان بخش‌های اقتصادی می‌باشد (Farzin et al., 2015). با توجه به تجربه کشورهایی که از طریق صنعت گردشگری توانستند توسعه اقتصادی را به وجود آورند، گردشگری را می‌توان یک عامل کمک‌کننده (موتور محرک) برای اقتصاد و بخش‌های اجتماعی و توسعه اقتصاد ملی دانست (Shahbaz et al., 2019). با این حال، بر اساس گزارش سازمان گردشگری و سفر^۲ در سال ۲۰۲۳، صنعت گردشگری ایران در سال‌های اخیر با فراز و نشیب‌های قابل توجهی روبه‌رو بوده است. این صنعت که در سال ۲۰۱۹ سهمی ۵/۵ درصدی از کل اقتصاد کشور را به خود اختصاص داده بود، در سال ۲۰۲۰ با کاهش چشمگیر ۴۳/۸ درصدی مواجه شد. بر اساس این گزارش، گردشگری ایران که در سال ۲۰۱۹، حدود ۱/۹۵ میلیون شغل،

1. United Nation World Tourism (UNWTO)

2. World TRAVEL & TOURISM

معادل ۸ درصد کل مشاغل در ایران را ایجاد کرده است، در سال ۲۰۲۰ با کاهش ۳۴ درصدی روبه‌رو شده است. لذا گردشگری ایران در زمینه اشتغال و نسبت به تولید نتوانسته نقص خود را نسبت به پیش از کرونا جبران کند. تعداد شاغلان در گردشگری ایران در سال ۲۰۲۳ هنوز بیش از ۱۷ درصد و در سال ۲۰۲۴ دقیقاً ۶ درصد کمتر از سال ۲۰۱۹ است.^۱

این وضعیت برخلاف پتانسیل‌های واقعی کشور ایران است. ایران در اغلب زمینه‌های گردشگری مثل اکوتوریسم، ژئوتوریسم، کویرگردی، گردشگری درمانی، گردشگری مذهبی و غیره پتانسیل زیادی دارد. تنوع محیطی، کشور را چهار فصل کرده به‌طوری‌که در اوقاتی از سال در بعضی از شهرها هوا سرد و زمستانی و در همان موقع، شهری دیگر هوایی گرم و تابستانی دارد. وجود کوهستان‌های زیبا، رودهای متعدد و دریاچه‌های خاص، دشت‌های وسیع، چشمه‌های آبگرم، کویر، آثار باقی‌مانده از تاریخ کهن و صنایع دستی متفاوت هر استان، ایران را به‌عنوان یکی از کشورهای برجسته در این صنعت متمایز کرده است. بنابراین، استفاده از ظرفیت‌های گردشگری و سرمایه‌گذاری‌های کلان در گردشگری و توجه به این بخش می‌تواند به‌عنوان ابزار مهمی برای رشد و توسعه اقتصادی کشور تلقی شود (Sharifi-Renani et al., 2009).

با توجه به آنچه گفته شد، توسعه گردشگری تأثیرات مستقیم و غیرمستقیمی بر منافع اقتصادی دارد و می‌تواند یکی از عوامل بهبود در توزیع درآمد در کشور باشد. نکته مهمی که وجود دارد این است که گردشگری در فرآیند اجرا، منطقه‌ای و محلی است. به‌عبارتی اگرچه گردشگری در نگاه ملی می‌تواند مفهوم داشته باشد، اما در مقیاس اجرایی به‌منظور توسعه آن می‌بایست نگاه محلی و منطقه‌ای داشته باشد. به‌عبارتی با نگاه منطقه‌ای به این موضوع در صدد پاسخ به این پرسش هستیم که اگر گردشگری در استان‌های ایران توسعه یابد و سرمایه‌گذاری در مناطق استانی افزایش پیدا کند، می‌تواند چه تأثیری بر توزیع درآمد در این استان‌ها داشته باشد؟ امری که در این پژوهش به آن توجه ویژه‌ای شده است. این در حالی است که عمده تحقیق‌های انجام‌شده در ایران، تأثیر گردشگری بر رشد اقتصادی را بررسی کرده و یا عموماً در طرح مسئله نگاه ملی داشته‌اند (رجع به بخش ۲

1. <https://researchhub.wttc.org/product/iran-economic-impact-report>

ادبیات تحقیق؛ با این حال، اندک مطالعاتی که در زمینه استانی به اثر گردشگری بر توزیع درآمد پرداخته‌اند، نگاه جغرافیایی به موضوع نداشته‌اند. برای این منظور، در این مطالعه به بررسی رابطه بین توسعه گردشگری و توزیع درآمد در استان های ایران پرداخته می‌شود. دوره زمانی تحقیق ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ در ۳۱ استان کشور است. روش مورد بررسی، روش داده‌های تابلویی و روش تخمین، روش حداقل مربعات وزنی^۱ است.

مبانی نظری

تودارو، ریشه کن کردن فقر و نابرابری را مرکز ثقل مسائل قرار داده و در واقع برای بسیاری از افراد، هدف اصلی را سیاست توسعه دانسته است (Todaro & Smith, 2020). در یک تقسیم‌بندی می‌توان نظریه‌های توزیع درآمد را از دیدگاه مکاتب گوناگون مورد بررسی قرار داد. روش‌های مختلفی برای اندازه‌گیری میزان توزیع درآمد موجود است که از آن جمله: (۱) توزیع درآمد برحسب ابعاد؛ (۲) توزیع درآمد مبتنی بر عوامل تولید؛ (۳) توزیع مقداری درآمد؛ (۴) توزیع درآمد از طریق منحنی لورنز و (۵) ضرایب جینی و مقیاس‌های نابرابری درآمد (Alstadsæter et al., 2019).

عوامل مؤثر بر ایجاد نابرابری توزیع درآمد

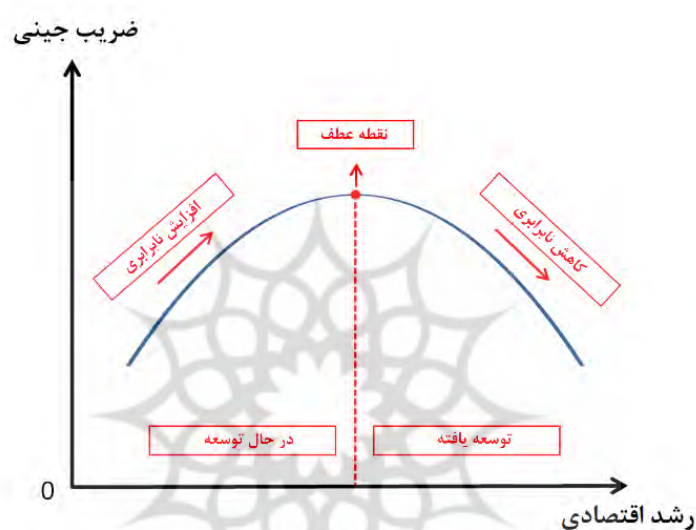
رشد اقتصادی

شاید بتوان صریح‌ترین ارتباط توزیع درآمد و متغیرهای اقتصادی را از نظریه کوزنتس (۱۹۵۴) جست‌وجو کرد (Kuznets, 2019). وی با استفاده از ارتباط بین رشد اقتصادی و نابرابری درآمد یک رابطه معکوس شکل U بین آن‌ها معرفی می‌کند. در این نظریه عنوان می‌شود که در مراحل ابتدایی رشد اقتصادی، نابرابری درآمدی افزایش می‌یابد و سپس هم‌تراز شده و در نهایت با افزایش بیشتر رشد اقتصادی، نابرابری درآمدی کاهش می‌یابد. در شکل ۱، منحنی کوزنتس مشاهده می‌شود. کوزنتس توضیح داده که در مراحل اولیه توسعه‌یافتگی، اختلاف دستمزد بین بخش مدرن و سنتی وجود دارد و تعداد افراد کمتری از بخش سنتی اقتصاد وارد بخش مدرن شده و درآمد خود را ارتقا می‌دهند. لذا

1. GLS-Cross Section Weight

در مراحل اولیه توسعه، با گسترش بخش مدرن اقتصاد، توزیع درآمد بدتر شده، اما در بلندمدت و با ارتقای سطح آموزشی و ایجاد فرصت‌های برابر برای همه آحاد جامعه، افرادی که وارد بخش مدرن می‌شوند، بیشتر شده و با افزایش رشد اقتصادی، توزیع درآمد بهبود می‌یابد (Piketty, 2006).

شکل ۱. منحنی کوزنتس

توسعه مالی

گرین وود و جیوانوویچ (۱۹۹۰) که از پیشگامان این نظریه هستند، برای ارتباط میان توسعه مالی و نابرابری درآمدی ارائه شدند (Mansouri et al., 2023). بدین صورت که با توسعه بازارها و واسطه‌های مالی، نابرابری درآمدی به شکل U معکوس تغییر خواهد کرد. طبق این نظریه، سرمایه K برای عاملان اقتصادی حاضر در بازار مالی قیمتی‌تر از افراد خارج از آن است و همین امر باعث می‌شود که یک فرد پس از ورود به یک بازار مالی هرگز از آن خارج نشود. در الگوی گرین وود و جیوانوویچ، یک رابطه پویا بین بخش مالی و نابرابری توزیع درآمد متصور می‌شود؛ به گونه‌ای که در سطوح اولیه توسعه، زمانی که واسطه‌های مالی توسعه‌یافتگی کمتری دارند، رشد اقتصادی به آهستگی افزایش می‌یابد. در سطح میانی توسعه که توسعه بخش مالی توسط طبقه ثروتمند افزایش می‌یابد (قسمت

صعودی U معکوس) همگام با افزایش سرعت رشد اقتصادی، نابرابری درآمدی نیز افزایش می‌یابد و هنگامی که ساختار بازار مالی گسترده و توسعه یافته گردد، به گونه‌ای که دسترسی به خدمات و اعتبارات مالی توسط گروه کم‌درآمد افزایش یابد، میزان نابرابری درآمدی کاهش خواهد یافت و با ثبات می‌گردد. بنابراین، قسمت نزولی U معکوس همراه با افزایش درآمد متوسط ناشی از توسعه‌یافتگی کامل بازارهای مالی و واسطه‌گری و افزایش دسترسی به آن‌ها، نابرابری درآمدی تمایل به کاهش و ثبات خواهد داشت (Greenwood & Jovanovic, 1990).

تجارت خارجی

تجارت خارجی از جمله عواملی است که می‌تواند باعث ایجاد نابرابری درآمدی در یک منطقه شود. مناطقی که در معرض تجارت خارجی قرار دارند و دارای مزایای نسبی مانند نزدیکی به سواحل و رودخانه‌ها برای صادرات باشند نسبت به دیگر مناطقی که از این مزیت برخوردار نیستند، منتفع می‌شوند؛ در نتیجه این می‌تواند باعث ایجاد نابرابری گردد (Kim, 2008).

دولت

اگر دولت، مخارج عمومی را صرف زیرساخت‌ها نکند می‌تواند بر نابرابری درآمد اثرگذار باشد. بهبود زیرساخت‌ها می‌تواند باعث کاهش هزینه تولید گردد که موجب افزایش تولید و تعداد بنگاه‌ها خواهد شد؛ افزایش تعداد بنگاه‌ها می‌تواند باعث افزایش بهره‌وری در تولید شود. با افزایش بهره‌وری در تولید، بنگاه‌ها به سرمایه‌گذاری بیشتر تشویق می‌شوند که موجب کاهش نابرابری خواهد شد و دولت با صرف مخارج عمومی (به غیر از زیرساخت‌ها) باعث افزایش نابرابری توزیع درآمد خواهد شد (Mamatzakakis, 2008). اگر نرخ مالیاتی زیاد باشد می‌تواند باعث هدایت فعالیت‌های اقتصادی از بخش رسمی به بخش غیررسمی گردد که می‌تواند بر متغیرهای زیادی از جمله توزیع درآمد اثرگذار باشد (Chu et al., 2000). همچنین، در ایران نشان داده شد که شاخص‌های حاکمیت قانون

و کنترل فساد، اثرات منفی و مثبت معناداری بر نابرابری درآمد دارند (Mansouri, 2024; Moradi et al., 2023).

تورم

فشار تورم بر افراد کم درآمد بیشتر از فشاری است که به افراد ثروتمند وارد می کند. زیرا کالاهای مصرفی در درآمد افراد کم درآمد سهم بیشتری نسبت به درآمد افراد ثروتمند دارد. این باعث کاهش درآمد حقیقی افراد کم درآمد نسبت به افراد ثروتمند می شود که نتیجه آن افزایش نابرابری درآمد است (Li & Zou, 2002).

فساد اقتصادی

فساد اقتصادی از طریق کانال رشد اقتصادی می تواند بر نابرابری درآمد اثرگذار باشد. شواهد حاکی از آن است که رشد اقتصادی باعث کاهش نابرابری درآمد خواهد شد. فساد اقتصادی باعث کاهش رشد اقتصادی خواهد شد و مانعی جدی بر سر راه کاهش نابرابری درآمد خواهد بود. فساد اقتصادی باعث می شود که اقشار فقیر جامعه، فقیرتر گردند؛ زیرا فساد اقتصادی علاوه بر آنکه اثر مستقیمی بر آن ها دارد، هزینه اخاذی را بر آن ها تحمیل خواهد کرد که این خود نابرابری درآمدی را افزایش خواهد داد (Ravallion, 1997). به عبارت دیگر، نابرابری توزیع درآمد اثر مثبت و معناداری بر فساد دارد؛ یعنی با افزایش نابرابری بر میزان فساد افزوده خواهد شد. از طرفی، افزایش فساد تأثیر منفی بر توزیع عادلانه درآمد داشته است. به عبارتی، فساد منجر به افزایش توزیع ناعادلانه درآمد شده است (Mansouri, 2024).

گردشگری

اولین اثر گردشگری بر قیمت کالاهای محله ای است. به عبارتی، افزایش تقاضا ناشی از افزایش گردشگری موجب افزایش قیمت محل اقامت، خدمات فرهنگی و تفریحی می شود که به طور کلی توسط خانوارهای ثروتمند هزینه می شود. با این حال، این اثر بر خانوارهای فقیر که با افزایش قیمت مواد غذایی، نوشیدنی ها و محصولات اولیه است، اثر عکس دارد. این اثر موجب کاهش نابرابری درآمد در منطقه گردشگری می شود (Incera &

Fernández, 2015). این عامل باعث افزایش درآمد می‌شود، زیرا اکثر کارگران کم‌مهارت به خانواده‌های فقیرتر تعلق دارند. با این حال، توسعه گردشگری می‌تواند خود اشتغال را در خدمات اقامت، رستوران و حمل‌ونقل ترویج دهد. این فرصت‌ها ممکن است درآمد بیشتری برای خود اشتغال و شرکت‌هایی که در خدمات گردشگری درگیر هستند نسبت به کارگران کم‌مهارت فراهم کند. در نتیجه، گردشگری می‌تواند تفاوت درآمد را افزایش دهد (Blake et al., 2008). به عبارتی، گردشگری به‌عنوان صنعتی کاربر، راهکاری جهت افزایش سطح اشتغال می‌باشد و علاوه‌بر اشتغال مستقیم، برای افراد بومی زمینه‌ساز سایر فعالیت‌ها می‌شود و می‌تواند مشکل بیکاری را برای گروه‌های پایین درآمدی حل کند و موجب توزیع صحیح‌تر درآمد گردد.

اثر دیگری که اهمیت دارد، افزایش درآمد مالیاتی دولت ناشی از اخذ مالیات است. بسته به نرخ مالیات محصولات و خدمات مرتبط با گردشگری، فعالیت‌های گردشگری می‌تواند درآمد مالیاتی دولت‌ها را افزایش دهد. بنابراین، دولت‌ها می‌توانند با سرمایه‌گذاری در مناطق گردشگری‌پذیر و فعالیت‌های مرتبط با گردشگری، منابعی برای افزایش درآمد مالیاتی خود ایجاد کنند (Incera & Fernández, 2015). به عبارتی در جوامعی که صنعت گردشگری در مراحل ابتدایی یا پیشرفته‌تر است با توسعه گردشگری نیاز به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری مثل حمل‌ونقل، توسعه تفریحگاه‌ها و مکان‌های اقامتی به‌وجود می‌آید. در گردشگری نیز نسبت سرمایه به کار مانند سایر صنایع یا به‌کارگیری فناوری به تدریج تغییر می‌کند (mosai, 2011). با ورود گردشگران، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های اقتصادی - اجتماعی مرتبط با گردشگری افزایش می‌یابد و خود منجر به افزایش تولید ناخالص ملی می‌شود. درآمد گردشگری نه تنها موجب افزایش درآمد جامعه میزبان، بلکه عامل مهمی در توزیع متوازن درآمد خواهد بود (Mirzaie & Jalili, 2012).

در بُعد بین‌المللی، صنعت گردشگری می‌تواند به توزیع مجدد درآمد و متعادل کردن آن کمک کند؛ به این صورت که در گردشگری بین‌المللی، گردشگران، درآمد را از کشورهای عموماً صنعتی با درآمد بالا به سایر مناطق منتقل می‌کنند. درآمدهای حاصل از گردشگری به نوعی «صادرات نامرئی و پنهان» است؛ یعنی این درآمد، نتیجه فروش

خدمات گردشگری در یک کشور به گردشگران داخلی و خارجی است. مخارج گردشگری عکس درآمدها هستند، این مخارج و هزینه‌ها که به سبب مسافرت گردشگران به یک منطقه ایجاد می‌شود، نشان‌دهنده نوعی «واردات پنهان» است؛ یعنی گردشگران محصولات و خدمات گردشگری را از جایی دیگر خریداری کرده‌اند. در اقتصاد کلان یکی از اجزای درآمد ملی خالص، صادرات است که افزایش آن، افزایش درآمد ملی را در پی دارد. درآمد حاصل از گردشگری که نتیجه فروش خدمات گردشگری است، به نوعی صادرات پنهان و مخارج گردشگری که از مسافرت گردشگران به وجود می‌آید، به نوعی واردات پنهان است؛ گردشگری داخلی مانع از خروج ارز از کشور می‌شود و جانشین واردات است که کاهش واردات و افزایش خالص صادرات و در نهایت، افزایش درآمد ملی را در پی دارد. گردشگری خارجی، موجب ایجاد درآمد ارزی و افزایش صادرات و در نهایت، افزایش درآمد ملی خواهد بود (mosai, 2011).

پیشینه مطالعات تحقیق

روزنتراب و همکاران (۲۰۰۹)، در مطالعه‌ای به بررسی اثر اماکن گردشگری مختلف بر درآمد و اشتغال در ۳۱۸ شهر ایالات متحده طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۶ پرداختند. نتایج حاکی از این بود که مکان‌های تفریحی اثر مثبت و معنی‌دار بر اشتغال و درآمد دارند. اثر استادیوم‌ها و مکان‌های ورزشی بر اشتغال و درآمد نیز معنی‌دار و مثبت بوده است. اثر تعداد موزه‌ها بر درآمد و اشتغال در شهرها، منفی و بی‌معنی است (Rosentraub & Joo, 2009).

سورج (۲۰۱۰) به بررسی تأثیر گردشگری بر توزیع درآمد با استفاده از اطلاعات بین‌کشوری^۱ و روش داده‌های تابلویی می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهند که بخش گردشگری، نابرابری درآمد ناخالص در نمونه کشورهای مورد استفاده را در این مطالعه کاهش می‌دهد. همچنین، گردشگری داخلی نسبت به گردشگری بین‌المللی بیشتر به کاهش نابرابری درآمد منجر می‌شود (Suraj, 2010).

اردی (۲۰۱۱) به بررسی اثرات اقتصادی گردشگری در کشورهای در حال توسعه با استفاده از روش تحلیلی- توصیفی می‌پردازد. یافته‌های پژوهش وی نشان می‌دهد که با برنامه‌ریزی استراتژیک کوتاه مدت و بلندمدت و با استفاده از توانایی‌های خاص و تولیدات گردشگری کشورهای در حال توسعه، اکثر مشکلات اقتصادی آن‌ها می‌تواند حل شود (Ardahaey, 2011).

گاتی (۲۰۱۳)، اثر تغییر در تقاضای گردشگری را بر درآمد خالص و مصرف خانوار در کرواسی مورد بررسی قرار داده است. وی به منظور بررسی روابط فوق از مدل تعادل عمومی^۱ استفاده کرده و از شاخص اتکینسون به منظور مطالعه اثرات توزیعی گردشگری استفاده نموده است. اثرات توزیعی که توسط شاخص اتکینسون اندازه‌گیری شده، بیانگر این است که ورود گردشگران، نابرابری درآمدی را کاهش داده و به بهبود توزیع درآمد کمک کرده است (Gatti, 2013).

کاراسکال و همکاران (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «توزیع درآمد و گردشگری: شواهد به دست آمده از یک اقتصاد منطقه‌ای توسعه یافته» به بررسی روش‌هایی که بر اساس آن مصرف گردشگری بر توزیع درآمد تأثیر می‌گذارد، می‌پردازند که شامل سه کانال تغییرات قیمت‌ها، درآمد خانوارها و سودهای دولتی است. این تحلیل از طریق یک مدل ماتریس حسابداری اجتماعی^۲ برای سال ۲۰۰۸ برای دو کانال آخر انجام شده است. این ماتریس حسابداری اجتماعی که با یک طرح ویژه برای ارزیابی سیاست‌های گردشگری همراه است، برای مجموعه وسیعی از خانوارها (هشت نوع مختلف که بر اساس سطح درآمد تفکیک می‌شوند)، دو حکومت (منطقه‌ای و مرکزی)، چهار نوع مالیات، چهار حقوق‌بگیر (که بر اساس مهارت آموزشی طبقه‌بندی می‌شوند) و ۲۹ بخش از آمار دیگر داده‌ها را ترکیب می‌کند. نتایج نشان می‌دهند که آثار مثبت مصرف گردشگری بر گروه‌های کوچک معنادار هستند. با این حال، خانوارهای پردرآمد بیشتر از خانواده‌های کم‌درآمد سود می‌برند که در افزایش اندک نابرابری درآمد در یک منطقه دخالت دارند (Carrascal Incera et al., 2015).

1. CGE

2. Social Accounting Matrix

آلام و پارامتی (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان تأثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در کشورهای در حال توسعه، آیا فرضیه کوزنتس وجود دارد؟ به بررسی آثار درآمدهای گردشگری در ۴۹ کشور در حال توسعه و در دوره ۱۹۹۱ تا ۲۰۱۲ با استفاده از روش پانل ایستا و FMOLS پرداختند. نتایج روابط بلندمدت حاکی از آن است که افزایش درآمدهای گردشگری منجر به افزایش نابرابری درآمدی می‌شود. همچنین، ضرایب بلندمدت توان دوم درآمدهای گردشگری، وجود فرضیه کوزنتس را تأیید می‌کند و به معنای آن است که از نقطه‌ای به بعد افزایش درآمدهای گردشگری موجب کاهش نابرابری درآمدها خواهد شد (Alam & Paramati, 2016).

فنگ و همکاران (۲۰۲۱)، به بررسی اثرات شاخص‌های گردشگری بر نابرابری درآمد در نمونه‌ای از ۱۰۲ کشور پرداختند. با استفاده از داده‌های سالانه از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۴ و روش پانل استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که شاخص‌های گردشگری تأثیر منفی قابل توجهی بر نابرابری درآمد در اقتصادهای در حال توسعه دارند، در حالی که تأثیر ناچیزی در اقتصادهای توسعه یافته دارند (Fang et al., 2021).

سوبرامانیام و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی تأثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در کشورهای با درآمد بالا پرداخته‌اند. این مقاله از تکنیک‌های کاملاً اصلاح شده حداقل مربع‌های معمولی^۱ و حداقل مربع‌های معمولی پویا برای بررسی تأثیر پویای گردشگری بر نابرابری درآمد در کشورهای برابری درآمد جهان از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۶ استفاده می‌کند. نتیجه نشان می‌دهد که گردشگری یکی از عوامل اصلی بهبود در توزیع درآمد است (Subramaniam et al., 2022).

صادقی عمروآبادی و همکاران (۲۰۲۴) به بررسی عوامل مؤثر بر توزیع عادلانه درآمد با تأکید بر انواع مالیات‌ها در اقتصاد افغانستان پرداختند. از متغیرهای مالیات‌های مصرف کالا و خدمات، مالیات بر سود و مالیات بر تجارت استفاده شده است. نتایج الگوهای مختلف تحقیق نشان می‌دهد که مالیات بر مصرف یک مالیات در مسیر بی‌عدالتی و نابرابری است، زیرا از همه افراد جامعه به یک نسبت مالیات دریافت می‌کند. این تحقیق

از این منظر اهمیت دارد که دولت با دقت بیشتری از مناطقی که گردشگری رواج دارد، مالیات بر مصرف اخذ کند (Sadeghi Amroabadi et al., 2024).

فرزین و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی تأثیر گردشگری بر توزیع درآمد بین خانوارها و شرکت‌ها با استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که به ترتیب بیشترین تأثیرپذیری از گردشگری را شرکت‌ها، خانوارهای شهری و خانوارهای روستایی دارند. همچنین، بخش حمل‌ونقل، نیروی کار و سرمایه مهم‌ترین عوامل توسعه گردشگری به دست آمده‌اند (Farzin et al., 2020).

خانزادی و همکاران (۱۳۹۷)، بررسی و تحلیل نقش و اثرات توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های ایران را انجام داده‌اند. بررسی و تحلیل نقش و اثرات توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های ایران یکی از مهم‌ترین اهداف سیاست‌گذاران اقتصادی در کشور، توزیع مناسب و عادلانه درآمد در بین اقشار مردم و همچنین، مناطق مختلف است؛ در این راستا، کانال‌ها و عوامل بسیاری می‌توانند بر توزیع درآمد و بهبود آن اثرگذار باشند. بر اساس مبانی اقتصادی موجود، یکی از راهکارهای بهبود در توزیع درآمد، توسعه گردشگری است. بنابراین، در این مطالعه به بررسی و تحلیل نقش و اثرات توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های ایران و طی دوره زمانی ۱۳۸۴ - ۱۳۹۴ و با استفاده از روش داده‌های تابلویی پرداخته شده است. بر اساس نتایج این مطالعه، نرخ شهرنشینی، درجه توسعه انسانی، افزایش تعداد مسافران و افزایش نسبت اعتبارات گردشگری به کل اعتبارات استانی، تأثیر مثبت بر توزیع درآمد دارند. همچنین، بررسی ارزش افزوده بخش‌های مرتبط با توسعه گردشگری در استان‌ها، شواهدی از تأیید فرضیه کوزنتس را ارائه می‌دهند (khanzadi et al., 2018).

راسخی و محمدی (۱۳۹۶) به موضوع اثر گردشگری بر توزیع درآمد برای کشورهای دی هشت پرداخته‌اند. هدف اصلی تحقیق، بررسی تأثیر گردشگری بر توزیع درآمد است. برای این منظور از داده‌های تابلویی مجموعه کشورهای گروه دی هشت (شامل ایران) طی دوره زمانی ۲۰۰۰ - ۲۰۱۳ استفاده شده است. نتایج حاصل از برآورد الگوی داده‌های تابلویی نشان می‌دهد، توسعه گردشگری و باز بودن تجارت اثر مثبت و معنادار بر توزیع درآمد دارند. در مقابل، بر اساس سایر نتایج مطالعه، شاخص فلاکت و بحران اقتصاد

جهانی، نابرابری درآمدی را افزایش می‌دهند. در مجموع و بر اساس نتایج تحقیق، اگرچه توسعه گردشگری و باز بودن تجارت می‌تواند موجب بهبود توزیع درآمد شود، ولی افزایش مقاومت اقتصادی در برابر بحران‌های اقتصادی داخلی و بین‌المللی ضروری است (Rasekhi & Mohammadi, 2017).

حاتمی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای به موضوع تأثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در ایران (رهیافت الگوی خود توضیح‌پرداری با وقفه‌های توزیعی)^۱ پرداخته‌اند. به بیان ایشان، صنعت گردشگری امروزه یکی از مهم‌ترین راه‌های جذب منابع ارزی در دنیا محسوب می‌شود. ایران، کشوری با جاذبه‌های دیدنی فراوان برای گردشگران خارجی است و این مسئله می‌تواند سالانه گردشگران زیادی را به داخل کشور جذب نماید که از این طریق، این صنعت تأثیر مثبتی بر رشد اقتصادی و توزیع درآمد خواهد داشت. با توجه به اهمیت این موضوع، در تحقیق خود تلاش نموده‌اند که رابطه گردشگری و توزیع درآمد بر اساس داده‌های سری زمانی (۱۳۵۵ - ۱۳۹۳) با استفاده از مدل خود رگرسیونی با وقفه‌های توزیعی را بررسی نماید. نتایج حاکی از آن است که در کوتاه‌مدت، ورود گردشگران خارجی تأثیر منفی و معناداری بر ضریب جینی دارد. به عبارت دیگر، ورود گردشگران خارجی باعث کاهش ضریب جینی یا نابرابری شده است. با توجه به نتایج، مشخص است که چه در کوتاه‌مدت و چه در بلندمدت، صنعت گردشگری باعث کاهش نابرابری در ایران شده است (Hatami et al., 2017).

هوشمند و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه خود، تأثیر درآمدهای گردشگری را بر نابرابری درآمدی در منتخبی از کشورهای در حال توسعه مورد بررسی قرار داده‌اند. آن‌ها با استفاده از داده‌های تلفیقی کشورهای منتخب طی دوره زمانی ۱۹۹۷ - ۲۰۰۹ رابطه فوق را ارزیابی کرده و نتیجه گرفته‌اند که درآمدهای ناشی از گردشگری تأثیر مثبت و معناداری بر نابرابری درآمد این مجموعه کشورها داشته است (Hoshmand et al., 2013).

روش شناسی تحقیق

انتخاب بازه زمانی بر حسب در دسترس بودن داده‌های سالانه از ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ است (۹ مشاهده برای هر استان) و بازه مکانی آن ۳۱ استان کشور ایران است. این پژوهش از مجموعه داده‌های پانل استفاده می‌کند. انتخاب استان‌ها و بازه زمانی مورد بررسی بر اساس دسترسی به داده‌ها و کیفیت آن است. با توجه به مبانی نظری و پیشینه مطالعات، به منظور بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های منتخب ایران از الگوی زیر استفاده شد است:

$$GI_{it} = f(TR_{it}, FDI_{it}, EXP_{it}, UNE_{it}, YP_{it}, GYP_{it}, DS_{it}, P_{it}, DUM1_{it})$$

که در این مدل متغیرهای تحقیق به صورت زیر تعریف می‌شوند:

Gini index: ضریب جینی به عنوان پرکاربردترین شاخص برای سنجش نابرابری درآمد در مطالعات اقتصادی است و در این پژوهش نیز برای سنجش نابرابری درآمد^۱ به عنوان متغیر استفاده شده است.

YP: درآمد سرانه با سال پایه ۱۳۹۵ از تقسیم تولید ناخالص داخلی به جمعیت به دست آمده است.

GYP: متغیر رشد درآمد سرانه از تغییر در تولید ناخالص داخلی سرانه نسبت به سال قبل به دست آمده است.

FDI: سرمایه گذاری خارجی جذب شده به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی است.

EXP: ارزش صادرات کالاها از هر استان را بیان می‌کند.

DS: متغیر جغرافیایی پژوهش و فاصله هر استان را تا تهران نشان می‌دهد و از تقسیم فاصله بر جمعیت هر استان (کیلومتر نفر) به دست می‌آید.

نرخ بیکاری (UNE) و شاخص تورم (P) از دیگر متغیرهای مؤثر بر نابرابری درآمد هستند که در این پژوهش در نظر گرفته می‌شوند.

1. GI

در این پژوهش برای شاخص گردشگری^۱ از تعداد کل سفرهای انجام شده به تفکیک استان استفاده شده است.

آمارهای مربوط به TR و GI از مرکز آمار ایران و آمارهای مربوط به متغیر UNE، EXP، FDI، GYP، YP از وزارت اقتصاد و امور دارایی و آمار مربوط به تورم از بانک مرکزی استخراج شده است.

تخمین و برآورد مدل

نتایج آزمون‌های مانایی

مرحله اول: بررسی همبستگی بین مقاطع

برای بررسی مانایی داده‌ها با توجه به نوع داده‌های تابلویی، در ابتدا برای هر متغیر آزمون خودهمبستگی مقطعی انجام می‌شود؛ در صورتی که همبستگی مقطعی مورد تأیید قرار بگیرد از آزمون‌های مانایی با وابستگی مقطعی مانند آزمون‌های PANIC و CIPS^۲ استفاده خواهد شد و در غیر این صورت از آزمون‌های رایج بدون وابستگی مقطعی مانند لوین، لین و چو^۳، ایم، پسران و شین^۴، دیکی فولر^۵ و فیلیپس پرون^۶ استفاده می‌شود. آزمون خودهمبستگی مقطعی توسط آزمون‌های LM بروش-پاگان^۷، LM پسران مقیاس شده^۸، LM اریب-تصحیح شده مقیاس شده^۹ و CD پسران^{۱۰} بررسی شده است.

نتایج آزمون خودهمبستگی مقطعی داده‌ها به صورت خلاصه در جدول ۱ گزارش شده است. بر اساس نتایج این آزمون، متغیرهای مدل دارای وابستگی مقطعی هستند. بر این اساس، استفاده از آزمون‌های مرسوم مانایی (بدون همبستگی مقاطع)، مانایی دارای اشکال بوده و می‌بایست از آزمون‌هایی که هم‌زمان با بررسی ریشه واحد وابستگی بین مقاطع نیز

1. TR
2. Crosssectional IPS (CIPS)
3. LLC
4. IPS
5. ADF
6. PP
7. BreuschPagan LM
8. Pesaran scaled LM
9. Biascorrected scaled LM
10. Pesaran CD

مورد بررسی قرار می‌دهند، آزمون شود. سایر متغیرهای تحقیق، مانا هستند. نتایج آزمون مانایی داده‌ها به صورت خلاصه در جدول ۲ گزارش شده است. همان‌طور که مشخص است بر اساس آزمون‌های مانایی، ریشه واحد متغیرها در سطح تأیید شده و با آزمون PANIC وجود رابطه همجمعی بین مقاطع در متغیرها تأیید می‌شود.

جدول ۱. نتایج آزمون‌های وابستگی بین مقاطع

متغیر	بروش پاکان LM	LM پسران مقیاس شده	LM اریب- تصحیح شده مقیاس شده	پسران CD	نتیجه
LGI	۶۹۷ (۰/۰۰)	۷.۶ (۰/۰۰)	۵.۴ (۰/۰۰۰۰)	۹ (۰/۰۰۰۰)	دارای وابستگی مقطعی
ITR	۹۶۹ (۰/۰۰)	۱۶.۵ (۰/۰۰)	۱۴.۳ (۰/۰۰)	۲۰.۲ (۰/۰۰)	دارای وابستگی مقطعی
IUNE	۸۱۱ (۰/۰۰)	۱۱ (۰/۰۰)	۹ (۰/۰۰)	۵.۳ (۰/۰۰)	دارای وابستگی مقطعی
LP	۲۶۳۰ (۰/۰۰)	۷۱ (۰/۰۰)	۶۸.۴ (۰/۰۰۰۰)	۴۹ (۰/۰۰۰۰)	دارای وابستگی مقطعی
IEXP	۹۳۵ (۰/۰۰)	۱۵.۵ (۰/۰۰)	۱۳.۳ (۰/۰۰)	۶.۸ (۰/۰۰)	دارای وابستگی مقطعی
IFDI	۹۷۸ (۰/۰۰)	۱۲۴ (۰/۰۰)	۱۱ (۰/۰۰)	۷.۳ (۰/۰۰)	دارای وابستگی مقطعی
LYP	۴۷۵ (۰/۰۰)	۱۲۴ (۰/۰۰)	۱۲.۴ (۰/۰۰)	۹.۱ (۰/۰۰)	دارای وابستگی مقطعی
DS	۱۴۷ (۰/۰۰)	۹۵ (۰/۰۰)	۱۳.۵ (۰/۰۰)	۲۲.۱ (۰/۰۰)	دارای وابستگی مقطعی

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول ۲. نتایج آزمون مانایی

متغیر	آزمون LLC	آزمون ADF	آزمون IPS	آزمون PP	آزمون PANIC	نتیجه
LGI	-۱۰/۳ (۰/۰۰)	-۳/۰ (۰/۰۰)	۱۰۴ (۰/۰۰)	۹۶ (۰/۰۰)	۵/۳ (۰/۰۰)	مانا
ITR	-۷/۷ (۰/۰۰)	-۱/۴ (۰/۰۸)	۱۰۴ (۰/۰۰)	۹۰ (۰/۰۰)	۶/۰۲ (۰/۰۰)	مانا
IUNE	-۷/۷ (۰/۰۰)	-۲/۶ (۰/۰۱)	۹۹ (۰/۰۰)	۷۹ (۰/۱)	-۵/۶ (۰/۰۰)	مانا
LP	-۱/۷ (۰/۰۵)	-۲/۶ (۰/۰۱)	۴۴ (۰/۰۵)	۸۱ (۰/۰۷)	-۳/۴ (۰/۰۰)	مانا
IEXP	-۱۱/۴ (۰/۰۰)	-۲/۴ (۰/۰۱)	۹۷ (۰/۰۰)	۹۶ (۰/۰۰)	-۱/۵ (۰/۰۵)	مانا
IFDI	-۸/۶ (۰/۰۰)	-۲/۹ (۰/۰۱)	۹۵ (۰/۰۰)	۹۴ (۰/۰۰)	-۳/۶ (۰/۰۰)	مانا
LYP	-۱/۶ (۰/۰۸)	-۲/۱ (۰/۰۶)	۴۸ (۰/۰۵)	۷۸ (۰/۱)	-۵/۶ (۰/۰۰)	مانا

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج آزمون‌های تشخیص مدل

مرحله اول: آزمون‌های بررسی تعیین مدل

به منظور تعیین نوع مدل تابلویی با استفاده از آزمون‌های هوندا^۱ و کینگ^۲ بین مدل‌های اثر تصادفی و مدل تلفیقی (داده‌های تلفیق شده)، با استفاده از آزمون LR بین مدل اثرات ثابت و تلفیقی و با استفاده از آزمون هاسمن بین مدل اثرات ثابت و اثرات تصادفی انتخاب انجام می‌شود.

1. Honda
2. KingWu

جدول ۳. نتایج بررسی آزمون‌های تشخیصی

نام آزمون	آماره	احتمال	نتیجه
آزمون LR	۷/۵	(۰/۰۰)	تابلویی با اثرات ثابت
آزمون هاسمن	۲۰/۶	(۰/۰۰)	تابلویی با اثر ثابت
نوع آزمون	عرض از مبدأ	روند	نتیجه
آزمون هوندا	۱۰/۵ (۰/۰۰)	۱/۴ (۰/۱)	اثرات تصادفی مقطعی و تلفیقی زمانی
آزمون بروش-پوگان	۱۱۲/۱ (۰/۰۰)	۲/۱ (۰/۲)	اثرات تصادفی مقطعی و تلفیقی زمانی

منبع: یافته‌های تحقیق

بر اساس نتایج جدول ۳، مدل اثرات ثابت مقطعی و تلفیق شده زمانی مورد تأیید قرار می‌گیرد.

مرحله دوم: آزمون بررسی خودهمبستگی و ناهمسانی واریانس

برای بررسی خودهمبستگی بین واحدهای مقطعی از آزمون‌های بروش پاگان LM، پسران مقیاس شده LM و پسران CD و برای بررسی ناهمسانی واریانس بین واحدهای مقطعی از آزمون ناهمسانی واریانس مقطعی LR در داده‌های تابلویی استفاده شده است. نتایج این آزمون‌ها در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج بررسی آزمون‌های تشخیصی خودهمبستگی مقطعی در مدل

نوع آزمون	آماره	احتمال	نتیجه
بروش پاگان LM	۶۶۳/۶	۰/۰۰	وجود همبستگی مقطعی
پسران مقیاس شده LM	۶/۵	۰/۰۰	وجود همبستگی مقطعی
پسران CD	۳/۸	۰/۰۰	وجود همبستگی مقطعی
آزمون وولدریج	۱۰/۲	(۰/۰۰)	بدون وجود خودهمبستگی
آزمون LR	۶۲/۷	(۰/۰۰)	وجود ناهمسانی واریانس مقطعی
	۶/۹	(۰/۹)	عدم وجود ناهمسانی واریانس زمانی

منبع: یافته‌های تحقیق

با توجه به ضریب خودهمبستگی بین صفر و یک یعنی ۰/۴، شرط لازم عدم خودهمبستگی، مورد تأیید قرار گرفته و از طرفی ضریب $Wald_{fixed\ effects} = \rho = -0.1$ نشان‌دهنده تأیید فرضیه صفر مبنی بر عدم خودهمبستگی زمانی است. لذا بر اساس این نتایج، خودهمبستگی و ناهمسانی واریانس بین مقاطع تأیید شده و ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی زمانی تأیید نخواهد شود.

نتیجه کلی ارزیابی نوع مدل با استفاده از آزمون‌های انجام شده مشخص شد که مدل در بخش مقطع اثرات ثابت و در بخش زمان تلفیقی مورد تأیید خواهد بود و از طرفی، به دلیل ناهمسانی مقطعی استفاده از روش وزنی برای رفع مشکل ناهمسانی مقطعی مورد تأیید قرار گرفته است که برای این منظور با استفاده از دو وزن، یکی وزن مقطعی^۱ و وزن‌های مقطعی به ظاهر نامرتبط^۲ مورد بررسی قرار گرفت و مشخص شد که وزن‌های مقطعی به ظاهر نامرتبط معناداری بهتری داشته و از طرفی، عدم وابستگی مقطعی را نیز بر اساس روش CD پسران LM بروش-پاگان نیز مورد تأیید قرار می‌دهد.

برآورد مدل

بعد از آزمون‌های مانایی و تعیین مدل، اکنون بر اساس روش Panel EGLS به برآورد نهایی مدل پرداخته می‌شود. نتایج این برآورد در جدول ۵ نشان داده شده است. با توجه به معنی‌داری به دست آمده برای متغیرها، مشخص می‌شود که اکثر متغیرها در سطوح اطمینان ۹۹ و ۹۵ درصد معنی‌دار هستند. عرض از مبدأ مدل مثبت و معنی‌دار است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل نیز ۰/۸۱ واحد بوده که نشان از خوبی برازش صورت گرفته است. آماره دوربین واتسون نیز در سطح قابل قبول ۱/۸ است.

تفسیر نتایج نیز نشان می‌دهد که توسعه گردشگری اثر مثبت و معناداری بر ضریب جینی داشته است. به این معنی که با بهبود توسعه گردشگری در استان‌های ایران ضریب جینی افزایش یافته که خود بیانگر نابرابر شدن توزیع درآمد است. این مسئله خود تأییدی

1. Cross-Section Weight
2. Cross-Section SUR

بر نظریه کوزنتس است که در آن بیان می‌شود که در کشورهای در حال توسعه افزایش درآمد باعث ایجاد نابرابری می‌شود.

جدول ۵. نتایج تخمین مدل

روش برآورد: Panel EGLS (Cross-section weights)			
متغیر وابسته: ضریب جینی			
دوره ی زمانی: ۱۴۰۰-۱۳۹۰ سالانه			
مقطع: ۳۱ استان			
متغیرها	ضریب	آماره t	احتمال
ITR	۰.۰۲	۲	***۰.۰۴
IEXP	۰.۰۲	۱.۲	۰.۲
1/IUNE	-۰.۰۷	-۱.۷	*۰.۰۸
IFDI	۰.۰۰۲	۲.۴	***۰.۰۲
1/LP	-۰.۰۴	-۳.۶	***۰.۰۰۱
LYP	۰.۰۹	۲.۵	***۰.۰۱
DS	-۱.۳	-۵.۳	***۰.۰۰
C	۲.۴	۵	***۰.۰۰
R^2 (ضریب تعیین)	۰/۸۱		
آماره F	۲۱		
(احتمال)	(۰/۰۰)		
Durbin-Watson stat	۱/۸		

اعداد داخل پرانتز نشان‌دهنده ارزش احتمال هستند و *، **، *** به ترتیب نشان‌دهنده معناداری متغیر در سطح ۱٪ و ۵٪ و ۱۰٪ می‌باشد.

منبع: یافته‌های تحقیق

اثر صادرات بر ضریب جینی نیز مثبت برآورده شده است که البته معنادار نشده است. معکوس نرخ بیکاری اثری منفی بر ضریب جینی داشته است که بیانگر رابطه مثبت با ضریب جینی است و مشخص است هر چقدر نرخ بیکاری افزایش داشته است، ضریب جینی بیشتر شده است.

ارتباط بین سرمایه خارجی جذب شده استان بر ضریب جینی نیز نشان دهنده رابطه مثبت با ضریب جینی است که بیان می کند اثر این متغیر نیز بر توزیع درآمد باعث نابرابر شدن آن شده است.

معکوس نرخ تورم نیز اثری منفی داشته است که بیانگر رابطه مثبت تورم با ضریب جینی است. به عبارتی، تورم باعث افزایش ضریب جینی شده است. نسبت فاصله سرانه در استان های ایران اثری منفی بر توزیع درآمد داشته است که نشان می دهد هر چقدر از پایتخت فاصله گرفته شده است، ضریب جینی کاهش یافته و توزیع درآمد عادلانه تر شده است.

توصیه ها و پیشنهادها

ایران به عنوان کشوری در حال توسعه که ساختار اقتصادی آن به شدت متکی به صادرات نفت و درآمدهای ارزی حاصل از آن بوده است، برای ایجاد یک توسعه متوازن و پایدار و همچنین، جایگزینی منابع جدید کسب درآمد به جای منابع نفتی، نیازمند استفاده از تمامی امکانات و قابلیت های موجود است. توسعه صنعت گردشگری، به ویژه برای کشور ما که با معضلاتی همچون نرخ بالای بیکاری، محدودیت منابع ارزی و اقتصادی تک محصولی مواجه است از اهمیت فراوانی برخوردار است. از این رو، به منظور تنوع بخشیدن به منابع رشد اقتصادی و همچنین، ایجاد فرصت های جدید شغلی در کشور می بایست زمینه توسعه گردشگری به عنوان یک راهبرد رشد و توسعه اقتصادی فراهم گردد. از طرف دیگر، توزیع درآمد نمادی از عدالت است که رابطه مستقیمی با رشد اقتصادی و توسعه دارد و یکی از مهم ترین اهداف سیاست گذاران اقتصادی در کشور می باشد. بر اساس مبانی اقتصادی موجود، یکی از راهکارهای بهبود در توزیع درآمد، توسعه گردشگری است. توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی چون درآمد سرانه نسبتاً پایین و توزیع نامناسب درآمد مواجه هستند از اهمیت فراوانی برخوردار است. در واقع می توان از درآمد حاصل از گردشگری برای بهبود وضعیت فقر و کنترل فقر بهره گرفت.

بنابراین با توجه به اهمیت گردشگری و نابرابری درآمدی در فرآیند رشد اقتصادی کشورها، این مطالعه را بر آن داشت تا به بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان های منتخب ایران بپردازد. بدین منظور، الگوی مطالعه از مطالعات پیشین در این حوزه استخراج گردید. به منظور برآورد مدل مطالعه برای بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان های منتخب ایران برای دوره مطالعه ۱۳۹۰ - ۱۴۰۰ از روش داده های پانل استفاده گردید. نتایج به دست آمده از برآورد مدل مطالعه نشان داد که اثر متغیرها هم راستا با مبانی نظری و پیشینه مطالعات به خصوص مطالعات داخلی و مطالعاتی که در کشورهای در حال توسعه انجام شده است، مانند روزنتراب و همکاران (۲۰۰۹)، آلام و پارامتی (۲۰۱۶)، فنگ و همکاران (۲۰۲۱)، خانزادی و همکاران (۱۳۹۷) و هوشمند و همکاران (۱۳۹۲) است. بر این اساس، شاخص گردشگری اثری مثبت بر توزیع درآمد دارد و به عبارتی باعث افزایش نابرابری در استان های ایران شده است. همچنین، متغیرهای درآمد سرانه، نرخ بیکاری، ارزش صادرات، تورم و سرمایه گذاری خارجی جذب شده و ارزش صادرات استان ها اثر معنی داری بر ضریب جینی یا به عبارتی نابرابری درآمد در استان های کشور دارند.

از آنجایی که در این تحقیق نشان داده شد که گردشگری باعث ناعادلانه شدن توزیع درآمد می شود و به عبارتی، رشد گردشگری در استان های ایران مراحل ابتدایی را سپری می کند و از طرفی، بهبود گردشگری عمدتاً قشر درآمد ضعیف و متوسط را در نظر می گیرد، توصیه می شود که در تدوین سیاست های رشد و توسعه اقتصادی، جامعه با درآمد متوسط به پایین در نظر گرفته شده و سیاست های رشد و توسعه اقتصادی کشور بازنگری و بررسی مجدد شود؛ به طوری که با تمرکز هر چه بیشتر بر توسعه گردشگری، هر چه سریع تر از این مرحله عبور شده تا نتایج تأثیرگذار بر توزیع درآمد ناشی از گردشگری پدیدار شود.

سایر توصیه ها به صورت زیر ارائه می شود:

- لزوم توجه به ایجاد اشتغال و کاهش نرخ بیکاری در جهت کاهش نابرابری درآمدی؛
- لزوم بررسی و واکاوی ارتباط دوگانه رشد اقتصادی و نابرابری درآمدی و تبیین سیاست های رشد اقتصادی با در نظر گرفتن اثر افزایشی آن در نابرابری درآمدی؛

- لزوم تغییر و تبیین سیاست‌های توسعه گردشگری با در نظر گرفتن جامعه هدف افراد فقیر در جهت اثرگذاری مثبت گردشگری بر نابرابری درآمدی؛
- تدوین و بازنگری سیاست‌های صادراتی استان‌ها با انعکاس اثر مثبت صادراتی در فرآیند کاهش شکاف درآمدی؛
- وضع قوانین جذب سرمایه‌گذاری جدید در جهت اثرگذاری بر گروه‌های هدف مختلف در راستای کاهش نابرابری درآمدی.

سیاسگزاری

بدین وسیله از معاونت پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز که در انجام این تحقیق مؤلف را مساعدت نمودند، قدردانی می‌شود.

تضاد منافع

نویسنده مقاله اعلام می‌کند که در انتشار مقاله ارائه شده، تضاد منافی وجود ندارد.

منابع مالی

این مطالعه توسط معاونت پژوهشی دانشگاه شهید چمران اهواز با شماره گرنت SCU.EE1400.30460 حمایت مالی شده است.

ORCID

Sayed Amin Mansouri

<https://orcid.org/0000-0003-1251-4028>

Sayed Morteza Afghah

<https://orcid.org/0000-0001-8903-6998>

منابع

۱. حاتمی، امین، اثنی‌عشری، ابوالقاسم، اسدی، نرجس (۱۳۹۵). تأثیر گردشگری بر نابرابری درآمد در ایران (رهیافت الگوی خودتوضیح‌برداری با وقفه‌های توزیعی (ARDL). *میراث و گردشگری*، ۱(۴)، ۱۳۹-۱۵۶.

۲. خانزادی، آزاد، فلاحتی، علی، حیرانی، زهرا (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل نقش و اثرات توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان‌های ایران. گردشگری و توسعه، ۷(۱)، ۸۴-۱۰۰.
۳. راسخی، سعید، محمدی، ثریا (۱۳۹۶). اثر گردشگری بر توزیع درآمد برای کشورهای دی هشت. مجلس و راهبرد، ۲۴(۹۰)، ۳۰۹-۳۳۶.
۴. شریفی‌رنانی، حسین، صفایی‌شکیب، مریم، عمادزاده، مصطفی (۱۳۸۸). بررسی اثر گردشگری بر رشد اقتصادی ایران (در سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۸۷). اقتصاد مالی، ۶(۳)، ۱۷-۱.
۵. علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر، قدمی، مصطفی، غریبی‌جویباری، محمود (۱۳۹۸). بررسی اثرات گردشگری بر تغییرات کاربری اراضی شهری و روستایی (نمونه مورد مطالعه: شهرستان کلاردشت)، محورهای موضوعی: مطالعات برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، ۲(۱۴)، ۳۹۵-۴۱۰.
۶. فرزین، محمدرضا، زندی، ابتهال، عبدی، مرجان، عباس‌پور، نیلوفر (۱۳۹۲). شناسایی بخش‌های کلیدی در صنعت گردشگری ایران (بر مبنای مدل داده-ستانده). اقتصاد مالی، ۳۲(۹)، ۶۵-۸۱.
۷. فرزین، محمدرضا، عباس‌پور، نیلوفر، اشرفی، یکتا، ضرغام، حمید (۱۳۹۹). اثرات توسعه گردشگری ورودی بر توزیع درآمد بین خانوارها و شرکت‌ها. مطالعات اجتماعی گردشگری، ۱۶(۸)، ۱-۲۶.
۸. علیقلی‌زاده فیروزجایی، قدمی، غریبی‌جویباری (۱۳۹۸). بررسی اثرات گردشگری بر تغییرات کاربری اراضی شهری و روستایی (نمونه مورد مطالعه: شهرستان کلاردشت). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۴(۲)، ۳۹۵-۴۱۰.
۹. کهن‌سال، محمدرضا، توحیدی، امیرحسین (۱۳۹۲). بررسی رابطه علی میان گردشگری و رشد اقتصادی در کشورهای عضو منطقه منا. فصلنامه اقتصاد مقداری، ۱۰(۴)، ۵۵-۷۲.
۱۰. منصوری، سید امین، افقه، مرتضی، باوی، معصومه (۱۴۰۲). بررسی تأثیر ابعاد توسعه مالی بر توزیع درآمد با تأکید بر داده‌های بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، ۱۲(۴۵)، ۲۲۳-۲۵۸.
۱۱. منصوری، سید امین (۱۴۰۳). بررسی تأثیر تحریم‌ها بر رابطه علی بین فساد، نابرابری درآمدی و فقر در ایران. فصلنامه اقتصاد مقداری، ۲۱(۱)، ۱۷۱-۲۰۱.

۱۲. مرادی، فاطمه، جعفری، محمد، فتاحی، شهرام (۱۴۰۲). تأثیر حکمرانی خوب بر نابرابری درآمد در کشورهای منتخب در حال توسعه و توسعه یافته؛ با تأکید بر کنترل فساد. *فصلنامه اقتصاد مقداری*، ۲۰(۳)، ۱۱۰-۱۳۵.
۱۳. میرزایی، حسین، جلیلی، ساناز (۱۳۹۰). تأثیر توسعه گردشگری بر رشد اقتصادی (مقایسه ایران و کشورهای منتخب). *اقتصاد مالی*، ۱۵(۵)، ۷۳-۹۲.
14. Alam, M. S., & Paramati, S. R. (2016). The impact of tourism on income inequality in developing economies: Does Kuznets curve hypothesis exist? *Annals of Tourism Research*, 61, 111-126 .
15. Alstadsæter, A., Johannesen, N., & Zucman, G. (2019). Tax evasion and inequality. *American economic review*, 109(6), 2073-2103 .
16. Ardahaey, F. T. (2011). Economic impacts of tourism industry. *International Journal of Business and Management*, 6(8), 206-215 .
17. Blake, A., Arbache, J. S., Sinclair, M. T., & Teles, V. (2008). Tourism and poverty relief. *Annals of Tourism Research*, 35(1), 107-126 .
18. Brau, R., Lanza, A., & Pigliaru, F. (2003). How fast are the tourism countries growing? *The Cross-Country Evidence*
19. Bai, J., & Ng, S. (2004). A PANIC attack on unit roots and cointegration. *Econometrica*, 72(4), 1127-1177.
20. Buhalis, D., Leung, X. Y., Fan, D., Darcy, S., Chen, G., Xu, F., Tan, G. W.-H., Nunkoo, R., & Farmaki, A. (2023). Tourism 2030 and the contribution to the sustainable development goals: the tourism review viewpoint. *Tourism Review*, 78(2), 293-313 .
21. Carrascal Incera, A., Fernández Fernández, M., & Pereira López, X. (2015). Spillover effects of tourism consumption between Galicia and the rest of Spain. *International Journal of Tourism Research*, 17(2), 185-195 .
22. Chu, K.-y., Davoodi, H. R., & Gupta, S. (2000). *Income distribution and tax and government spending policies in developing countries*. International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.295547>

23. Dabla-Norris, E. (2015). Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective .
24. Fang, J., Gozgor, G., Paramati, S. R., & Wu, W. (2021). The impact of tourism growth on income inequality: Evidence from developing and developed economies. *Tourism Economics*, 27(8), 1669-1691 .
25. Garza-Rodriguez, J. (2019). Tourism and poverty reduction in Mexico: An ARDL cointegration approach. *Sustainability*, 11(3), 845 .
26. Gatti, P. (2013). Tourism, welfare and income distribution: The case of Croatia. *Turizam: međunarodni znanstveno-stručni časopis*, 61(1), 53-71 .
27. Greenwood, J., & Jovanovic, B. (1990). Financial development, growth, and the distribution of income. *Journal of political economy*, 98(5, Part 1), 1076-1107 .
28. Hoshmand, M., Daneshnia, M., Sotudeh, A., & Ghezelbash, A. (2013). Causality relationship between energy consumption, economic growth and prices: Evidence from OPEC member countries using panel data .
29. Hudman, L. E., & Hawkins, D. E. (1989). *Tourism in contemporary society: an introductory text*. Prentice-Hall, Inc .
30. Incera, A. C., & Fernández, M. F. (2015). Tourism and income distribution: Evidence from a developed regional economy. *Tourism Management*, 48, 11-20 .
31. Kim, S. (2008). Spatial inequality and economic development: Theories, facts, and policies. *Urbanization and growth*, 133-166 .
32. Kuznets, S. (2019). Economic growth and income inequality. In *The gap between rich and poor* (pp. 25-37). Routledge .
33. Li, H., & Zou, H.-f. (2002). Inflation, growth, and income distribution: A cross-country study. *Annals of Economics and Finance*, 3(1), 85-101 .
34. Mamatzakis, E. C. (2008). Economic performance and public infrastructure: an application to Greek manufacturing. *Bulletin of Economic Research*, 60(3), 307-326 .

35. Mosai, M. (2011). *Principles of tourism economics*. Mahkame .
36. Page, S. J. (2014). *Tourism management*. Routledge .
37. Piketty, T. (2006). The Kuznets curve: Yesterday and tomorrow. *Understanding poverty*, 63-72 .
38. Ravallion, M. (1997). Can high-inequality developing countries escape absolute poverty? *Economics letters*, 56(1), 51-57 .
39. Reisinger, Y., & Steiner, C. (2006). Reconceptualising interpretation: The role of tour guides in authentic tourism. *Current issues in tourism*, 9(6), 481-498 .
40. Ritchie, J. B. (1993). Crafting a destination vision : Putting the concept of resident responsive tourism into practice. *Tourism Management*, 14(5), 379-389 .
41. Rosentraub, M. S., & Joo, M. (2009). Tourism and economic development: Which investments produce gains for regions? *Tourism Management*, 30(5), 759-770 .
42. Sadeghi Amroabadi, B., Mansouri, S. A., & Ahmadi, M. A. (2024). Investigating the Factors Affecting the Income Distribution on the Afghan Economy with Emphasis on Taxes. *Journal of Academic Research in Economics*, 16(2). http://www.jare-sh.com/downloads/jul_2024/amroabadi.pdf
43. Shahbaz, M., Solarin, S. A., Azam, M., & Tiwari, A. K. (2019). Tourism-induced income distribution in Malaysia: a practical experience of a truly Asian economy. *Current Issues in Tourism*, 1-20 .
44. Subramaniam, Y., Masron, T. A., & Loganathan, N. (2022). Tourism and income inequality. *Journal of Business and Socio-economic Development*, 2(2), 181-194 .
45. Sugiyarto, G., Blake, A., & Sinclair, M. T. (2002). *Economic impact of tourism and globalisation in Indonesia*. Christel DeHaan Tourism and Travel Research Institute, University of Nottingham .
46. Suraj, P. (2010). The Impact of Tourism on Income Inequality: An Econometric Assessment. *The UCLA Undergraduate Journal of Economics*, 47_99 .

47. Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2020). *Economic development*. Pearson UK .
48. Tohamy, S., & Swinscoe, A. (2000). The economic impact of tourism in Egypt .

Reference [In Persian]

1. Aligholizadeh Firoozjaie, N., Ghadami, M., & Gharibi jooybari, M. (2019). An Investigation of Tourism Impact on Urban and Rural Land Use Pattern Changes (A Case Study: Kelardasht County). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 2(14), 395-410. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1031596>
2. Farzin, M., Abbaspour, N., Ashrafi, Y., & Zargham Boroojeni, H. (2020). The Impact of Inbound Tourism Development on the Income Distribution among Households and Institutions (A Structural Path Analysis Approach). *Social Studies in Tourism*, 8(16), 0-0. <http://rimag.ir/fa/Article/35945>
3. Farzin, M., Zandi, A., Abdi, M., & Abbaspour, N. (2015). Identifying the Key Sectors in the Tourism Industry of Iran: (An Input-Output Model Approach). *Financial Economics*, 32(9), 65-81. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1062889>
4. Hatami, A., Ezni Ashari, A., & Asadi, N. (2017). The Impact Of Tourism On Inequality In Iran (Ardl Method). *Heritage And Tourism Journal* 1(4), 139-156. <https://www.sid.ir/paper/257211/en>
5. khanzadi, a., falahati, a., & heirani, z. (2018). Investigating and Analyzing the Role and Effects of Tourism Development on Income Distribution in the Provinces of Iran. *Journal of Tourism and Development*, 7(1), 84-100. http://www.itsairanj.ir/article_63613_f2a6869e53c7d919f51d0fa9a3c65f12.pdf

6. Kohansal, M. R., & Tohidi, A. (2014). Examining the Causal Link between Tourism and Economic Growth in the Member Countries of the MENA Region. *Quarterly Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 10(4), 55-72. <https://doi.org/10.22055/jqe.2014.11623>
7. Mansouri, S. A. (2024). Investigating the Effect of Sanctions on Casual Relationship between Corruption, Income Inequality and Poverty in Iran. *Quarterly Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 21(1), 171-201. <https://doi.org/10.22055/jqe.2024.43224.2544>
8. Mansouri, S. A., Afghah, S. M., & Bavi, M. (2023). Investigating the Impact of Financial Development Dimensions on Income Distribution with Emphasis on Tehran Stock Exchange Data. *Journal of Applied Economics Studies in Iran*, 12(45), 223-258. <https://doi.org/10.22084/aes.2022.25664.3394>
9. Mehrara, M., & Shirmohammadi, P. (2019). The Effect of Tourism Revenues on Income Inequality with the Quantiles Panel Regression Approach (Case study: Selected Developing Countries). *Tourism Management Studies*, 14(46), 197-222. <https://doi.org/10.22054/tms.2019.10432>
10. Mirzaie, H., & Jalili, S. (2012). Impact of Tourism Development on Economic Growth (Compared to Iran and Selected Countries). *Financial Economics*, 15(5), 73-92. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1062914>
11. Moradi, F., Jafari, M., & Fatahi, S. (2023). The impact of good governance on income inequality in selected developing and developed countries with an emphasis on control of corruption. *Quarterly Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 20(3), 110-135. <https://doi.org/10.22055/jqe.2021.37420.2374>
12. Rasekhi, S., & Mohammadi, S. (2017). The Impact of Tourism on D-8 Countries' Income Distribution. *Majlis and Rahbord*, 24(90), 309-336. https://nashr.majles.ir/article_211.html?lang=en

13. Sharifi-Renani, H., Safaei-Shakib, M., & Emadzadeh, M. (2009). The Effect of tourism industry on economic growth : the case of Iran. *Financial Economics*, 3(6), 1-17. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1062725>

استناد به این مقاله: منصوری، سید امین، افقه، سید مرتضی و شجاعی، شمیم. (۱۴۰۴). بررسی اثر توسعه گردشگری بر توزیع درآمد در استان های ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، ۲۰ (۶۹)، ۳۰۵ - ۳۴۲.

doi: 10.22054/tms.2024.82224.2984

Management Studies in Development and Evolution is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License.